

Лав Николајевич
Толстој

Царство Божије је у вама

Хришћанство, не као мистично учење,
него као ново схватање живота

Превела

НАДА УЗЕЛАЦ

БУКФАЛ

САДРЖАЈ

Предговор аутора	19
------------------------	----

I. УЧЕЊЕ О НЕСУПРОТСТАВЉАЊУ ЗЛУ НАСИЉЕМ, ОД ПОЧЕТКА ХРИШЋАНСТВА, ИСПОВЕДАЛА ЈЕ И ИСПОВЕДА САМО МАЊИНА

О књизи <i>У чему је моја вера</i> . Одзиви на књигу. Писма квекера. Гарисонов проглас. Адин Балу, његови текстови и катехесис. „Мрежа вере“ Хељчицког. Однос људи према делима која тумаче Христово учење. Дајмондова књига <i>О рају</i> . Масерова књига <i>О нејро-тивљењу</i> . Однос владе према људима који су 1818. године одбили да служе војску. Претежно непријатељски однос влада и либералних људи према онима који одбијају да учествују у државном насиљу и њихов намеран покушај да ућуткају и прикрију такво испољавање хришћанског непротивљења.	21
---	----

II. ОЦЕНЕ О НЕПРОТИВЉЕЊУ ЗЛУ НАСИЉЕМ ОД СТРАНЕ ВЕРУЈУЋИХ И НЕВЕРУЈУЋИХ

Судбина књиге <i>У чему је моја вера</i> . Избегавање црквених критичара да одговоре на питања постављена у овој књизи. Први одговор: насиље није противно хришћанству. Други одговор: неопходност насиља за обуздавање злочинаца. Трећи одговор: нужност насиља за заштиту ближњих. Четврти одговор: признање да је кршење заповести о непротивљењу обична слабост. Пети одговор: избегавање да се пружи одговор под изговором да је та ствар одавно исправљена. Ова лаж и заклањање иза ауторитета цркве, древности и светости једини је излаз црквених људи из противречности између хришћанства и насиља, и у теорији и у стварном животу. Уобичајени однос свештенства и власти према исповедању истинског хришћанства. Општи карактер руске световне критике. Иностране световне критике. Нетачност ових оцена и једних и других критичара проистиче из неразумевања истинског значења Христових учења.	46
--	----

III. НЕРАЗУМЕВАЊЕ ХРИШЋАНСТВА ОД СТРАНЕ НЕВЕРУЈУЋИХ

Смисао хришћанског учења, јасан мањини, постао је потпуно неразумљив за већину. Разлог за ово – лажно разумевање хришћанства и лажна увереност, и верујућих и неверујућих, да га разумеју. Црква сакрива разумевање хришћанства од верујућих. Појава хришћанског учења. Његова суштина и разлика у односу на незнабожачка учења. Хришћанство, несхваћено до краја у почетку, постаје све разумљивије онима који га прихватају, захваљујући његовој саобразности с истином. Истовремено јавља се тврдња о постизању истинског смисла учења, потврђеног његовим чудесним преношењем, Сабор ученика, према *Дјелима апостолским*. Ауторитативна тврдња о истинитом схватању Христовог учења, заснована на чудесном преношењу, логички довела до признања симбола вере и цркве. Цркву није могао да успостави Христос. Дефиниције цркве по катехесисима. Цркви је увек неколико и увек су непријатељске једна према другој. Шта је јерес? Књига Г. Арнолда о јересима. Јерес као испољавање кретања унутар цркви. Црква разједињује људе и увек је непријатељски настројена према хришћанству. У чему се састоји делатност руске цркве? *Матт*: 23, 23. Беседа на гори или симбол вере? Православна црква скрива од људи истинско схватање хришћанства. Исто чине и друге цркве. Сви спољашњи услови савременог живота такви су да подривају црквено учење, стога цркве улажу све напоре да осигурају и подупру сопствено учење. 63

IV. НЕРАЗУМЕВАЊЕ ХРИШЋАНСТВА КОД ЉУДИ ОД НАУКЕ

Однос људи од науке према религији уопште. Шта је религија и њен значај за човеков живот. Три погледа на живот. Хришћанско учење као израз божанског погледа на живот. Неразумевање хришћанства код људи од науке, који проучавају његово спољашње испољавање, потиче одатле што га они проучавају с тачке гледишта друштвеног погледа на живот. Мишљење, проистекло из овог неразумевања, да је Христово учење претерано захтевно и неоствариво. Испољавање божанског погледа на живот у Јеванђељу. Погрешан суд људи од науке о хришћанству заснован је на њиховом уверењу да поседују непогрешиво средство сазнања. Одатле потичу две заблуде о хришћанском учењу. Прва заблуда о неостваривости учења проистиче из тога што хришћанско учење даје другачије схватање живота него друштвени поглед на живот. Хришћанство не поставља правила, него идеал. Христос животињској сили придодаје свест о божанској сили. Хришћанство изгледа као да искључује могућност живота само онда кад се идеал схвата као

правило. Идеал не може да се умањује. Према Христу, живот је кретање. Идеал и заповести. Друга заблуда о замени љубави према Богу и служења Богу љубављу и служењем човечанству. Људи од науке сматрају да су њихово учење о служењу човечанству и хришћанство иста ствар. Учење о љубави према човечанству засновано је на друштвеном погледу на живот. Љубав према човечанству, логично проистичући из љубави према појединцу, нема никаквог смисла, због тога што је човечанство уобразиља; хришћанска љубав, која проистиче из љубави према Богу, окренута је не само човечанству него и целом свету. Хришћанство нас учи томе да живимо у складу са сопственом божанском природом. Оно нам указује нам на то да је суштина човекове душе љубав и да његова благодат произлази из љубави према Богу, кога он кроз љубав сазнаје у себи. 93

V. ПРОТИВРЕЧНОСТИ НАШЕГ ЖИВОТА И НАШЕ ХРИШЋАНСКЕ СВЕСТИ

Људи сматрају да могу да усвоје хришћанство а да не промене сопствени живот. Незнабожачки поглед на живот више не одговара садашњем узрасту човечанства, коме може да одговара искључиво хришћански поглед на живот. Људи још увек не разумеју хришћанско схватање живота, али сам живот их наводи на то да морају да га прихвате. Захтеви новог схватања живота увек изгледају недокучени, мистични и натприродни. За већину тако изгледају и захтеви које поставља хришћанског погледа на живот. Прихватање хришћанског схватања живота неминовно ће проистећи из духовних и материјалних узрока. Чињеница да људи, иако свесни вишег погледа на живот, настављају да живе у складу с нижим облицима живота, доводи до противречности и патње, што загорчава живот и захтева његову промену. Противречности нашег живота. Економске противречности и патње којима су услед тога изложени и радници и богаташи. Противречност државе и патњи које проистичу из покорављања законима државе. Међународне противречности и њихове потврде из пера савремених аутора: Комаровског, Ферија, Бута, Пасија, Лосона, Вислона, Бартлета, Дефурнија, Моне-та. Општа војна противречност. 114

VI. СТАВ ЉУДИ ДАНАШЊЕГ СВЕТА ПРЕМА РАТУ

Људи не настоје да противречност између живота и свести неутралишу променом живота, него образовани, прогресивни људи користе сву своју моћ да угуше захтеве свести и оправдају свој живот, и на тај начин друштво срозају на стање горе од незнабо-

жачког, на стање првобитног дивљаштва. Неодлучан став прогресивних људи према рату, општем наоружавању и општој војној обавези. Став једних – случајна политичка појава која може да се отклони спољашњим мерама. Конгрес мира. Чланак у часопису „- Revue des Revues“. Предлог М. du Camp. Значај Арбитражног суда и разоружавања. Однос влада према тој врсти људи и пословима којима се они баве. Став других – окупна, али неизбежна појава. Мопасан. Е. Род. Став трећих – неопходна, чак корисна ствар. Дусе, Кларети, Зола, Воги. 135

VII. ЗНАЧАЈ ОПШТЕ ВОЈНЕ ОБАВЕЗЕ

Општа војна обавеза није политичка случајност, него последњи израз противречности, својствена друштвеном погледу на живот. Појава власти у друштву. Темељ власти је телесно насиље. Да би могла да спроводи насиље власти је неопходна организација наоружаних људи – војска. Појава власти у друштву, то јест, насиља представља начело које подрива друштвени поглед на живот. Однос власти према народу, однос влада према радницима, то јест, потлаченим људима. Владе настоје да раднике држе у уверењу да је државно насиље неопходно зарад сигурности од спољашњег непријатеља. Међутим, војска је, највећим делом, потребна да штити владу од сопствених поданика, потлачених радника. Капри-вијево обраћање. До свих преимућстава владајуће класе дошле су насиљем. Повећање војске све до опште војне обавезе. Општа војна обавеза разара све предности друштвеног живота које држава има обавезу да штити. Општа војна обавеза представља крајњу границу покорности, будући да се у име државе захтева одрицање од свега што је човеку драго. Да ли је држава неопходна? Жртве које она захтева од грађана кроз општу војну обавезу више немају никакву основу. За човека је боље да се оглуши о захтеве државе него да им се повинује. 162

VIII. НЕМИНОВНОСТ ПРИХВАТАЊА ХРИШЋАНСКОГ УЧЕЊА О НЕПРОТИВЉЕЊУ ЗЛУ НАСИЉЕМ ОД СТРАНЕ ЉУДИ ДАНАШЊЕГ СВЕТА

Хришћанство није збирка закона, него ново схватање живота, стога оно није било обавезно, и нису га сви људи прихватили у његовом пуном значењу, него само неколицина; остали су га прихватили у изопаченом облику. Поред тога, хришћанство је предсказање о пропасти незнабожачко живота, и стога о неопходности прихватања хришћанског учења. Непротивљење злу насиљем једно је од начела хришћанског учења које људи данашњег времена неминов-

но морају да прихвате. Два начина за разрешење сваког сукоба. Први начин јесте да се пронађе општа дефиниција зла, обавезујућу за све, а потом да се насиљем супротставити злу. Други начин – хришћански – јесте уопште не супротстављати се злу насиљем. Иако је неуспех првог начина био очигледан још у првим вековима хришћанства, он се и даље примењује, и тек с развојем човечанства постало је све очигледније да нема опште дефиниције зла и да је не може бити. То је сад свима јасно, и ако постоји насиље којим се људи супротстављају злу, то није због тога што се то сматра неопходним, него због тога што људи не умеју тога да се ослободе. Потешкоће у ослобађању од насиља зависе од препредености и сложености државног насиља. Насиље користи четири средства: претње, подмићивање, хипнозу и употребу војне силе. Крај државном насиљу не може да се учини свргавањем државне власти. Мукотрпност незнабожачког начина живота приморава људе на то да неминовно прихвате Христово учење о непротивљењу злу које су занемарили. До исте ове неопходности да се призна хришћанско учење доводи и сазнање о његовој истинитости, које је распрострањено у нашем свету. Свест о томе у директној је супротности с нашим животима, што се нарочито огледа у општој војној обавези, али људи, из навике и стога што су под утицајем четири средства која користи државно насиље, уопште не виде противречност између хришћанства и дужности војника. Људи то не виде чак и кад им власти савршено јасну пруже слику неморалности војничке дужности. Позив за војну представља последње искушење за свакога човек, стављајући га пред избор између хришћанског учења о непротивљењу и ропске потчињености постојећој организацији државе. Људи се обично повинују захтевима државних установа, одричући се свега што им је свето, а друго решење као да не виде. За људе незнабожачког погледа на живот, у ствари, нема и неће бити другог решења, упркос свим језивим страхотама рата. Друштво таквих људи неминовно мора да пропадне и никаква друштвена промена не може да га спасе. Незнабожачки живот досегао је своје крајње границе, он сам себе подрива. 179

IX. ПРИХВАТАЊЕМ ХРИШЋАНСКОГ СХВАТАЊА ЖИВОТА ЉУДИ СЕ ОСЛОБАЂАЈУ МУКОТРПНОСТИ НАШЕГ НЕЗНАБОЖАЧКОГ ЖИВОТА

Спољашњи живот хришћанских народа остаје незнабожачки, али је већ прожет хришћанском свешћу. Излаз из ове противречности налази се у усвајању хришћанског схватања живота. Само је у њему сваки човек слободан и само се у њему ослобађа сваке људске власти. До тог ослобођења не долази променом спољашњих

услова, него једино променом схватања сопственог живота. Хришћанско поглед на живот захтева да се човек одрекне насиља и, ослобађајући онога који га је усвојио, ослобађа и свет сваке спољашње власти. Излаз из садашње, наизглед безнадежне, ситуације састоји се у томе да хришћанско схватање живота прихвати свако ко је за то способан и да живи у складу с њим. Међутим, људи сматрају да је овај начин исувише спор и спасење виде у променама у спољашњем животу уз помоћ државних власти. То не води ничему, због тога што људи сами стварају зло које их погађа. Ово се нарочито види код покорног прихватања војне обавезе, јер свако ће имати више користи ако је одбије него ако јој се повинује. До ослобођења људи доћи ће једино кроз ослобођење сваког човека понаособ, а случајеви таквог ослобађања који се већ појављују прете да униште државно уређења. Одбијањем да испуне нехришћанске захтеве владе људи поткопавају власт и постају слободни. Стога се владе више плаше случајева таквог одбијања него сваке завере и насиља. Случајеви одбијања, у Русији, полагања заклетве, плаћања пореза, узимања личних исправа, полицијских дужности, учешћа у судовима, војне обавезе. Појединости једног случаја одбијања војне обавезе. Случајеви таквог одбијања у другим државама. Владе не знају шта да раде с људима који одбијају да се повинују њиховим захтевима на основу хришћанског учења, разобличујући те захтеве и показујући да могу без њих. Ови људи, не борећи се, изнутра руше темеље владе. Кажњаваће оваквих људе значи одбацивање хришћанства и ширење те свести у чије име се такво одбијање врши. Стога се владе налазе у очајном положају, а људи који проповедају залудност личног ослобађања само одлажу пропаст постојеће власти засноване на насиљу. 201

X. БЕСКОРИСНОСТ НАСИЉА ЗА УНИШТЕЊЕ ЗЛА. МОРАЛНИ НАПРЕДАК ЧОВЕЧАНСТВА ОСТВАРУЈЕ СЕ, НЕ САМО САЗНАВАЊЕМ ИСТИНЕ, НЕГО И УСПОСТАВЉАЊЕМ ЈАВНОГ МНЕЊА

Хришћанство разара државу. Али, шта је потребније: усвајање хришћанства или постојање државе? Има људи који заговарају неопходност постојања државе, а има људи који на истим основама као и први негирају неопходност њеног постојања. Апстрактним расуђивањем не може да се докаже ни прво, ни друго. За решавање овог питања пресудан је степен развијености човекове свести, који му, или забрањује или дозвољава да учествује у државном уређењу. Схватање бескорисности и неморалности учешћа у државном уређењу, које је у супротности с хришћанским захтевима, је оно које доводи сваког појединог човека до решења овог питања, без обзи-

ра на околности у држави. Доказ заговорника државе, као облика друштвеног живота који је неопходан да би се заштитили добри људи од злих, све док сви народи и сви људи унутар државе не постану хришћани. На власти су увек они најгори. Читава историја је историја освајања власти злих над бољима од себе. Признање власти да је супротстављање злу насиљем неопходно једнака је самоуништењу. Укидање државног насиља не може да повећа насиље. Укидање насиља не само да је могуће него се одвија пред нашим очима. Међутим, не укида га државно насиље, него они који на власт долазе насиљем и који се, увиђајући њену испразност и жаловост, поправљају и постају неспособни за примену насиља. То је процес кроз пролазе и појединци и читави народи. На тај начин хришћанство продира у свест људи и до тога долази не само упркос насиљу које примењује власт, него и помоћу њега, и стога укидање власти не само да није опасно, већ сам живот непрекидно до тога доводи. Примедба заговорника државне власти да до ширења хришћанства тешко да икада може да дође. Ширење хришћанских истина, којима се одбацује насиље, остварује се не само путем унутрашњег, постепеног сазнавања истине пророчким даром и путем увиђања испразности власти и њеног одбацивања од стране појединаца, него и спољашњим путем, при чему велики број људи, на нижем нивоу развоја, одједном, на основу пуког поверења у прве, прима нову истину. Када истина достигне изванредан степен распрострањености ствара се јавно мњење, које нужно води томе да ову истину одједном прихвати велики број људи, који се претходно тој истини опирао. Због тога до опште осуде насиља може да дође врло брзо, тачније, онда кад се успостави хришћанско јавно мњење. Уверење у неопходност постојања насиља, спречава успостављање хришћанског јавног мњења и изопачује га. Насиље доприноси томе да људи не верују у ту духовну силу која је једино што покреће људе. Није насиље било оно што је народе и појединце чинило покорним, него јавно мњење, коме не може да се супротстави никакво насиље. Дивље људе и дивље народе могуће је покорити само ширењем хришћанског јавног мњења међу њима, док све оно што хришћански народи, у том погледу, чине само доприноси рушењу хришћанског јавног мњења које се успоставља. Ови неуспешни огледи не могу да послуже као доказ томе да људе није могуће покорити хришћанством. Насиље, изопачујући јавно мњење, само спречава то да друштвени поредак постане оно што би требало да буде, а с укидањем насиља рашириће се и хришћанско јавно мњење. Шта год да се догоди кад насиље буде укинато, та будућност коју не познајемо не може да буде гора од стања у коме се данас налазимо, и стога човек не треба да страхује. Сазнавање онога што нам је непознато и кретање у непознато представља суштину живота. 223

XI. ХРИШЋАНСКО ЈАВНО МНЕЊЕ ВЕЋ СЕ
ПОЈАВИЛО У НАШЕМ ДРУШТВУ, И НЕМИНОВНО
ЋЕ РАЗОРТИТИ УРЕЂЕЊЕ НАШЕГ ЖИВОТА, ЗАСНОВАНО
НА НАСИЉУ КАД ДО ТОГА ДОЂЕ

Стање и уређење нашег друштва је ужасно, али оно почива на јавном мњењу, које може и да га уништи. Погледи људи на насиље већ се мењају, а број оних који су спремни да служе влади постаје све мањи и сами државни службеници стиже се положаја на коме се налазе и због тога често не испуњавају своје обавезе. Све ове појаве представљају знаке буђења јавног мњења, које, све више се ширећи, доводи до тога да нико више неће желети да обавља државне дужности. Поред тога, постаје све јасније да највећи број оваквих места и људи који их заузимају, нису уопште потребни. Људи већ почињу да схватају бескорисност свих установа, које почињу на насиљу; и ако је ово увидела неколицина њих, увидеће сви. Остаје неизвесно кад ће се људи ослободити, али то зависи од њих самих, од тога колико је свако спреман да живи у складу с оном светлошћу која је у свима нама. 248

XII. ЗАКЉУЧАК

„Покајте се, јер се приближило царство небеско.“

1

Наилазак на воз који је пребацивао војнике како би успоставили ред међу изгладнелим сељацима. Повод њиховог пребацивања. Како се врховна власт спроводи наређења у случају непослушности сељака. Случај из Орела као образац мучења и убијања, која се врше да би се утврдила права богатих. Сва предимства богатих заснована су на сличном насиљу. 261

2

Воз за Тулу и понашање појединаца у њему. Како ти људи могу да раде такве ствари. Разлог за ово нису ни неуост, ни уверења, ни окрутност, ни кукавичлук, ни несвесност неморалности таквих ствари. Они те ствари раде због тога што да су неопходне да би се очувао постојећи поредак, а дужност сваког је, по њиховом мишљењу, да чува постојећи поредак. На чему се заснива уверење у неопходност и непромењивост постојећег поретка. За више класе, ово уверење заснива се на повластицама које им поредак пружа. Међутим, шта људе из нижих класа приморава да верују у непромењивост овог поретка, кад немају никакве користи од њега, а

својим рукама чине ствари које потпомажу његово очување, и које су у супротношћу с њиховом савешћу? Ово се догађа због тога што више класе обмањују ниже у погледу тога да је постојећи поредак неопходан и да је насиље, којим се он чува законито. Општа обмана. Посебна обмана – војна. Регрутација. 270

3

Како људи успевају да помире законитост убијања људи с моралним поукама и како дозвољавају да у њиховој средини постоји војна организација с насиљем, која непрестано прети безбедности друштва? То дозвољавају само они на високим положајима, којима оваква организација доноси корист, пошто подупиरे њихов изузетан положај. То дозвољавају они на вишим положајима, а спроводе они на нижим, без обзира што су свесни неморалности насиља, и због тога што се, захваљујући државном уређењу, морална одговорност за такве случајеве расподељује на велики број учесника, и сваки сматра да је увек одговоран неко други, а не он. Поред тога, губитак осећаја за моралну одговорност последица је обмане о неједнакости људи и из ње проистекле опијености влашћу, код виших класа, то јест понизношћу, код нижих. Стање људи који врше овакве ствари противно сопственој савести исти је као и стању човека под хипнозом, који обавља ствари под туђом сугестијом. Каква је разлика између потчињености утицају државе и потчињености људима више свести или јавном мњењу? Постојећи поредак, проистекао из застарелог јавног мњења, који противречи новом, већ заживелом јавном мњењу, одржава се искључиво захваљујући успаваној свести, као производу аутосугестије код виших класа, а хипнозе код нижих. Свест или здрав разум ових људи могао би да се пробуди, и има случајева када се она буди, стога не можемо да кажемо да ли ће ови људи урадити оно што због чега су кренули или неће. Све зависи од степена свести о незаконитим поступцима насиља, а ова свест код људи може или да се спонтано пробуди или да је пробуде они већ пробужени. 287

4

Све зависи од снаге свести о хришћанској истини сваког појединца. Међутим, напредни људи нашег времена не сматрају да је неопходно објашњавати и исповедати хришћанску веру, а да је за побољшање човековог живота довољно променити спољашње услове живота до мере коју допуштају власти. У овој научној теорији лицемерја, која је заменила религиозно лицемерје, богате класе налазе оправдање за свој положај. Захваљујући овом лицемерју, користећи се насиљем и лажу, којом подупиру своје искључи-

ве, повлашћене положаје могу да се једни пред другима издају за хришћане и остану спокојни. Ово лицемерје омогућава онима који проповедају хришћанство да учествују у установама које спроводе насиље. Никакво спољашње побољшање живота неће га учинити мање мучним. Муке проистичу из разједињености, разједињеност проистиче из придржавања не истине, него лажи. Јединство је могуће једино у истини. Лицемерје омета ово јединство, будући да људи, поступајући лицемерно, крију од себе и других истину коју знају. Лицемерје свако побољшање животних услова преобраћа у зло. Лицемерје изобличава схватање добра и зла и због тога стоји на путу усавршавања људи. Овејани злочинци и преступници наносе мање штете од оних који живе од озакоњеног насиља, заогрунути лицемерјем. Свако је свестан безакоња нашег живота и одавно би га преобратио само да није прекривен плаштом лицемерја. Међутим, ми као да смо досегли врхунац лицемерја и потребан нам је само да уложимо свестан напор да се, као човек кога је спопала ноћна мора, пробудимо у другачијој стварности. 307

5

Може ли човек да направи овај напор? Према постојећој теорији лицемерја, човек није слободан да промени свој живот. Човек није слободан у својим поступцима, него је слободан да прихвати или одбаци извесну истину која му је већ позната. Прихватање истине узрок је сваког поступка. Троструки однос човека према истинама. Узрок привидно нерешивог питања човекове слободе. Човек-ова слобода налази се искључиво у прихватању истине која му се открива, никаква друга слобода не постоји. Прихватање истине доноси слободу, и указује на пут којим човек, добровољно или невољно мора да иде. Прихватање истине и истинске слободе омогућавају човеку да учествује у Божјем делу, да не буде роб, него творац живота. Човек треба само да настоји да се одрекне бриге о побољшању спољашњих услова живота, и да сву своју снагу употреби на признавање и исповедање истине коју је познао, па да мучни, постојећи поредак живота истог часа нестане и наступи Царство Божије у оној мери која му је већ доступна. Човек треба само да престане да лаже и да се претвара. Али, шта нас, дакле, чека сутра? Тескоба запитаности над тим шта ће се догодити с човечанством ако људи почну да живе у складу с захтевима сопствене свести, и како живети изван уобичајених прилика нашег цивилизованог живота, ишчезава са схватањем да с остварењем истине ништа истинско и благотворно не може да нестане, него може само да се ослободи примеса лажи и ојача. 321

Наш живот доведен је до крајњих граница беде и не може да га заштити никакав поредак. Цео наш живот, и сав његов незнабожачки поредак, немају смисла. Да ли чинимо оно што Бог од нас захтева када признајемо своје положаје и обавезе према држави? Ми са налазимо у том положају, не због што је свет тако уређен, што је то неминовност, него због тога што ми то желимо, што је то повољно за неке од нас. Сва наша свест противречи том положају и наше избављење састоји се у томе да признамо хришћанску истину: не чини другима оно што не желиш да теби чине. Као што обавезе према себи треба да потчинимо нашим обавезама према људима, тако обавезе према људима треба потчинимо обавезама према Богу. Избављење из овог положаја састоји се, ако не у тренутном одрицању од свог положаја и права, онда макар у признању сопствене кривице, без правдања себе и без лицемерног понашања. Једини смисао живота јесте у сазнавању и исповедању истине, док га наше признавање свог државног положаја и дужности лишавају сваког смисла. Бог захтева да живимо служећи Царству Божијем, то јест, да успостављамо највеће јединство свег што живи, што је могуће искључиво у истини. 331

ПРЕДГОВОР АУТОРА

И познаћете истину, и истина ће вас ослободити. (*Јов*: 8, 32)

И не бојте се оних који убијају тијело, а душу не могу убити; него се више бојте онога који може и душу и тијело погубити у паклу. (*Мат*: 10, 28)

Купљени сте скупо; не будите робови људима. (*1Кор*: 7, 23)

Године 1884. написао сам књигу под насловом *У чему је моја вера?* У књизи сам стварно изложио оно у шта верујем.

Издајући своју веру у Христово учење, нисам могао а да не проговорим и о томе због чега не верујем у оно црквено учење које се обично назива хришћанством и због чега га сматрам заблудом.

Међу бројним одступањима овог учења од Христовог указао сам на главно, то јест – на непризнавање заповести о непротивљењу злу насиљем, које очигледније од других одступања указује на извртање Христове поруке од стране црквеног учења.

Веома сам мало знао, као и сви ми, о томе шта се чинило и шта се проповедало и писало у ранијим временима по питању непротивљења злу. Знао сам шта су о овој теми говорили црквени оци – Ориген, Тертулијан и други – знао сам и да су постојале и да постоје извесне, такозване секте менонита, хернхутера, квекера, које сматрају недопустивим то да хришћанин употребљава оружје и служи војску; али

мало сам знао о томе шта су ове, такозване секте учиниле да би разјасниле ово питање.

Моју књигу је, као што сам и очекивао, задржала руска цензура, али делимично због мог угледа као писца, делимично због тога што је књига заинтересовала људе, у Русији је кружила у виду рукописа и литографија, а у иностранству у облику превода, и довела, с једне стране, до тога то да они који су делили моја уверења, пруже бројна обавештења о радовима на исту тему, а с друге, до низа критика на мисли изложене у књизи.

И једно и друго, заједно с историјским збивањима у прошло време, разјаснило ми је много тога и у мени подстакло нова размишљања и закључке, које желим да изложим.

Прво ћу навести она обавештења које сам добио о историји питања непротивљењу злу; затим о ставовима о овом питању, које су изrekli како духовни критичари, то јест они који исповедају хришћанску веру, тако и световни критичари, то јест они који не исповедају хришћанску веру; и најзад, оне закључке до којих сам дошао разматрајући и једне и друге, као и историјска збивања последњих година.

I

Једна од првих реакција на моју књигу била су писма америчких квекера. У овим писмима, изражавајући слагање с мојим погледима о томе да је за хришћанина незаконито свако насиље и рат, квекери су ми изнели појединости о својој, такозваној, секти, која, стварно, више од две стотине година исповеда Христово учење о непротивљењу злу насиљем и овог часа не користи оружје за своју заштиту, као што га никад није ни користила. Заједно с писмима квекери су ми послали своје брошуре, часописе и књиге. Из тих часописа, брошура и књига, које су ми послали, сазнао сам да су они још пре много година несумњиво доказали да је обавеза сваког хришћанина да испуњава заповест о непротивљењу злу насиљем и указали на неправилност црквеног учења, које допушта смртну казну и рат.

Низом расправа и текстова доказујући да је рат, то јест сакаћење и убијање људи, неспојив с религијом која се заснива на мирољубивости и благонаклоности према људима, квекери утврђују и доказују да ништа није тако допринело замагљивању Христове истине у очима незнабожаца и омељило ширење хришћанства у свету као што је непризнавање ове заповести код људи који себе називају хришћанима – као што је допуштење хришћанима рата и насиља.

„Хришћанско учење, које је у људско сазнање допрло, не мачем и насиљем – кажу они – него непротивљењем злу, кроткошћу, понизношћу и мирољубивошћу – само примером ми-

ра, слоге и љубави међу његовим следбеницима може да се прошири у свету.

Хришћанина, према учењу самог Бога, у његовом односу према људима може да руководи само мирољубивост и због тога није могуће постојање таквог ауторитета који би хришћанина приморао да делује противно учењу Бога и противно основном својству хришћанина у његовом опхођењу према ближњима.

Закон државног разлога – кажу они – може да доведе до тога да они, који због приземних користи настоје да ускладе неускладиво, изневере божји закон, али за хришћанина који истински верује у то да ће му придржавање Христовог учења донети спасење, овај разлог не може да има никакав значај“.

Упознавајући се с делатношћу квекера и с њиховим делима: с Фоксом, Пенем и, нарочито, с књигом Дајмонда (Dymond) из 1827. године – схватио сам да се пре много времена дошло не само до сазнања да је хришћанство неспојиво с насиљем и ратом, него да је ова непомирљивост пре много времена тако јасно и несумњиво доказана да преостаје једино чуђење томе на који начин и даље опстаје овај немогућ спој хришћанског учења и насиља, који су цркве проповедале и настављају да проповедају.

Поред обавештења која сам добио од квекера, у то време сам, такође из Америке, прикупио обавештења на исту тему из другог, мени раније потпуно непознатог извора.

Син Вилијама Лојда Гарисона, чувеног борца за ослобођење црнаца, писао ми је да, пошто прочитао моју књигу у којој је наишао на размишљања блиска онима које је његов отац изложио 1838. године, шаље ми декларацију свог оца, то јест проглас о непротивљењу – „Non resistance“, који је његов отац саставио пре скоро педест година, сматрајући да ће ми бити занимљиво да се с њом упознам.

Овај проглас настао је у следећим околностима: учествујући у расправи о мерама за обустављање рата и успостављање мира међу људима, вођеној у Америци 1838. године, Вилијам Лојд Гарисон дошао је до закључка да успостављање општег мира може да се заснива искључиво на отвореном прихвата-

њу заповести о непротивљењу злу насиљем (*Матј:* 5, 39), у њеном пуном значењу, онако како је схватају квекери, с којима је Гарисон био у пријатељским односима. Пошто је дошао до оваквог закључка, Гарисон је тада саставио и предложио друштву следећи проглас, који су у то време, 1838. године, потписали многи чланови.

ПРОГЛАС О НАЧЕЛИМА, КОЈЕ СУ ПРИХВАТИЛИ
ЧЛАНОВИ ДРУШТВА, ОСНОВАНОГ У ЦИЉУ
УСПОСТАВЉАЊА ОПШТЕГ МИРА МЕЂУ ЉУДИМА.

Бостон, 1838.

Ми, доле потписани, сматрамо својом дужношћу према себи, према ствари, блиској нашем срцу, према земљи у којој живимо и према свету у целини, да објавимо овај наш проглас, исказујући начела којих се придржавамо, циљеве којима стремимо и средства која намеравамо да употребимо ради постизања општег благотворног и мирног преврата. Ево нашег прогласа.

Ми не признајемо никакву људску владу: Ми признајемо само једног цара и законодавца, само једног судију и владара човечанства. За отаџбину ми признајемо цео свет, за своје сународнике признајемо цело човечанство. Своју отаџбину волимо исто тако као што волимо и друге земље. Интереси, права наших суграђана нису нам дража од интереса и права читавог човечанства. Због тога не одобравамо то да патриотско осећање може да служи као оправдање за освету због увреде или штете, нанесене нашем народу...

Ми сматрамо да народ нема права да себе штити од спољашњих непријатеља, нити да их напада. Ми сматрамо, такође, да појединци у својим личним односима не могу да имају то право. Појединац не може да има већи значај од скупа појединаца. Уколико влада не сме да пружи отпор страним завојевачима, чији је циљ пустошење наше отаџбине и убијање наших суграђана, онда силу не сме да употребљава